

При порушенні прав дитини звертайтеся:

Дитяча лінія:

116 111

або 0 800 500225

(з 12:00 до 16:00)

**Гаряча телефонна лінія
щодо булінгу**

116 000

**Гаряча лінія
з питань запобігання
насилъству:**

0 800 500 33 5

або 116 123

Уповноважений Верховної Ради з прав людини

0-800-50-17-20

**Уповноважений з прав дитини
при Президенті України Микола Кулеба:**

children@apu.gov.ua

Mykola.Kuleba@apu.gov.ua

телефон – 044 255 76 75

Перелік документів щодо булінгу

Нормативно-правова база

Попередження насильства

1. Закон України «[Про запобігання та протидію домашньому насильству](#)» №2229 від 7 грудня 2017 року.
2. Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статті затвердженого [постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 №658](#) (п.39-41).
3. Наказ МОН України «[Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників з іншими органами та службами](#)» від 02.10.2018 №1047.
4. Наказ ТВО від 30.10.2018 №428р «Про заходи щодо протидії домашньому насильству».
5. Лист МОН України від 07.08.2018 №1/9-486 «[Про деякі питання організації в закладах освіти виховної роботи щодо безпеки й благополуччя дитини у 2018/2019 навчальному році](#)».
6. Лист Міністерства соціальної політики України від 29.12.2018 №27/0/2-19/57 «Про постанову Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 №800» та методичні рекомендації щодо реалізації постанови Кабінету Міністрів України «[Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю](#)» від 03.10.2018 №800 .
7. Спільний наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 19.08.2014 №564/836/945/577 «[Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення](#)» - (форма повідомлення)

Булінг

1. Закон України «[Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу \(цькування\)](#)» від 18 грудня 2018 року №2657 –VIII»
2. Лист МОН України від 29.01.2019 № 1/9-881 «[Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу \(цькування\)](#)» від 18 грудня 2018 року №2637 –VIII» (управлінський та просвітницький підхід).
3. Наказ ТВО «Про заходи щодо протидії булінгу в закладах освіти району» від 07.02.2019 № 44р

Профілактика правопорушень

1. Лист МОНУ України від 28.01.2019 №1/9-849 «Щодо профілактики кримінальних правопорушень серед неповнолітніх».
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 р. №684 "[Про затвердження порядку ведення обліку дітей шкільного віку та учнів](#)"

План заходів щодо протидії булінгу в учнівському середовищі

[План заходів щодо протидії булінгу в учнівському середовищі на 2019-2020н.р.](#)

Алгоритм дій при виявленні випадків булінгу

1. Заява
2. Наказ про створення комісії
3. Протокол з рішенням
4. Заходи реагування
5. Надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили боулінг, стали його свідками або постраждалими від булінгу.
6. Інформування органів поліції, ССД.

Алгоритм реагування в закладі освіти на випадки домашнього насильства

Відповідно до статті 11 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року, Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статті затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 №658 (п.39-41), на виконання наказу МОН України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників з іншими органами та службами» від 02.10.2018

№1047, наказу ТВО від 30.10.2018 №428р «Про заходи щодо протидії домашньому насильству».

Попередні заходи:

1. Визначення **уповноваженої особи**, з працівників закладу освіти для здійснення невідкладних заходів реагування у випадках виявлення фактів насильства та/або отримання заяв/повідомлень від постраждалої особи/інших осіб.
2. Інформаційно-просвітницькі, виховні заходи із учасниками освітнього процесу з питань запобігання та протидії насильству.
3. Інформація на стендах, сайтах закладів освіти про уповноважену особу закладу, контактні телефони організацій та установ, служб підтримки постраждалих осіб, до яких слід звернутися у випадку домашнього насильства (поліція – 102, Національна дитяча «гаряча лінія» - 0-800-500-333, Національна «гаряча лінія» з протидії домашньому насильству -116-123, 0-800-500-225 та 116-111)

У разі виявлення фактів насильства

Крок 1. Організація соціально-психологічного супроводу постраждалого, надання медичної допомоги (у разі потреби). Дотримання принципу конфіденційності.

Крок 2. Протягом доби за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти інформувати уповноважений підрозділ органу Національної поліції, службу у справах дітей, територіальний відділ освіти.

Крок 3. Фіксування необхідної інформації в журналі реєстрації фактів виявлення (звернення) про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі (закладу освіти) за формою згідно з [додатком 3](#) Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 №658.

Крок 4. Організація корекційної роботи психологічної служби, соціально-педагогічний супровід з жертвою та її кривдником.

ПОРЯДОК
реагування на випадки булінгу (цькування)

I. Загальні положення

1. Цей Порядок визначає механізм реагування на випадки булінгу (цькування) в ліцеї.

2. Терміни, використані у цьому Порядку, вживаються у таких значеннях:

кривдник (булер) - учасник освітнього процесу, в тому числі малолітня чи неповнолітня особа, яка вчиняє булінг (цькування) щодо іншого учасника освітнього процесу;

потерпілий (жертва булінгу) - учасник освітнього процесу, в тому числі малолітня чи неповнолітня особа, щодо якої було вчинено булінг (цькування);

спостерігачі - свідки та (або) безпосередні очевидці випадку булінгу (цькування);

сторони булінгу (цькування) - безпосередні учасники випадку: кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності).

4. До булінгу (цькування) в закладі належать випадки, які відбуваються безпосередньо в приміщенні закладу та на прилеглих територіях (включно з навчальними приміщеннями, приміщеннями для занять спортом, проведення заходів, коридорами, роздягальнями, вбиральнями, душовими кімнатами, їдальнею тощо) та (або) за межами закладу під час заходів, передбачених освітньою програмою, планом роботи закладу, та інших освітніх заходів, що організовуються за згодою директора, в тому числі дорогою до (із) закладу.

Ознаками булінгу (цькування) є систематичне вчинення учасниками освітнього процесу діянь стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, в тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, а саме:

умисне позбавлення їжі, одягу, коштів, документів, іншого майна або можливості користуватися ними, перешкоджання в отриманні освітніх послуг, примушування до праці та інші правопорушення економічного характеру;

словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи;

будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної чи фізичної поведінки сексуального характеру, зокрема принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська, образи, жарти, погрози, поширення образливих чуток;

будь-яка форма небажаної фізичної поведінки, зокрема ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, завдання ударів;

інші правопорушення насильницького характеру.

територіальні органи (підрозділи) Національної поліції України.

II. Подання заяв або повідомлень про випадки булінгу (цькування) в закладі

1. Учасники освітнього процесу можуть повідомити про випадок булінгу (цькування), стороною якого вони стали або підозрюють про його вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу або про який отримали достовірну інформацію, директора або інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) в закладі.

У ліцеї заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) або підозру щодо його вчинення приймає директор закладу.

Повідомлення можуть бути в усній та (або) письмовій формі, в тому числі із застосуванням засобів електронної комунікації.

2. Директор закладу у разі отримання заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування):

невідкладно у строк, що не перевищує однієї доби, повідомляє територіальний орган(підрозділ) Національної поліції України, принаймні одного з батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування);

за потреби викликає бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги для надання екстреної медичної допомоги;

повідомляє Службу у справах дітей з метою вирішення питання щодо соціального захисту малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування), з'ясування причин, які призвели до випадку булінгу (цькування) та вжиття заходів для усунення таких причин;

повідомляє територіальний центр соціального обслуговування(надання соціальних послуг)

з метою здійснення оцінки потреб сторін булінгу (цькування), визначення соціальних послуг та методів соціальної роботи, забезпечення психологічної підтримки та надання соціальних послуг;

скликає засідання комісії з розгляду випадку булінгу (цькування) (далі - комісія) не пізніше ніж упродовж трьох робочих днів з дня отримання заяви або повідомлення.

III. Склад комісії, права та обов'язки її членів

1. Склад комісії затверджує наказом директор закладу.

Комісія виконує свої обов'язки на постійній основі.

2. Склад комісії формується з урахуванням основних завдань комісії.

До складу комісії входять педагогічні (науково-педагогічні) працівники, у тому числі практичний психолог та соціальний педагог (за наявності) закладу, представники Служби у справах дітей (за згодою).

До участі в засіданні комісії за згодою залучаються батьки або інші законні представники малолітніх або неповнолітніх сторін булінгу (цькування), а також можуть залучатися сторони булінгу (цькування), представники інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) в закладі.

3. Головою комісії є заступник директора з НВР.

Голова комісії організовує її роботу і відповідає за виконання покладених на комісію завдань, головує на її засіданнях та визначає перелік питань, що підлягають розгляду.

IV. Порядок роботи комісії

1. Метою діяльності комісії є припинення випадку булінгу (цькування) в закладі; відновлення та нормалізація стосунків, створення сприятливих умов для подальшого здобуття освіти у групі (класі), де стався випадок булінгу (цькування); з'ясування причин, які призвели до випадку булінгу (цькування), та вжиття заходів для усунення таких причин; оцінка потреб сторін булінгу (цькування) в соціальних та психолого-педагогічних послугах та забезпечення таких послуг.

4. Формою роботи комісії є засідання, які проводяться у разі потреби. Дату, час і місце проведення засідання комісії визначає її голова.

8. Під час проведення засідання комісії секретар комісії веде протокол засідання комісії за формою згідно з додатком до цього Порядку.

9. Особи, залучені до участі в засіданні комісії, зобов'язані дотримуватись принципів діяльності комісії, зокрема не розголошувати стороннім особам відомості, що стали їм відомі у зв'язку з участю у роботі комісії, і не використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб.

Особи, залучені до участі в засіданні комісії, під час засідання комісії мають право:

ознайомлюватися з матеріалами, поданими на розгляд комісії;

ставити питання по суті розгляду;

подавати пропозиції, висловлювати власну думку з питань, що розглядаються.

10. Голова комісії доводить до відома учасників освітнього процесу рішення комісії згідно з протоколом засідання та здійснює контроль за їхнім виконанням.

11. Строк розгляду комісією заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) в закладі та виконання нею своїх завдань не має перевищувати десяти робочих днів із дня отримання заяви або повідомлення директором.

V. Запобігання та протидія булінгу (цькуванню) в закладі

1. Діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі має бути постійним системним процесом.

2. Діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі ґрунтується на принципах:

недискримінації за будь-якими ознаками;

ненасильницької поведінки в міжособистісних стосунках;

розвитку соціального та емоційного інтелекту учасників освітнього процесу;

гендерної рівності;

3. Завданнями діяльності щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі є:

створення безпечного освітнього середовища в закладі, що включає психологічну та фізичну безпеку учасників освітнього процесу;

визначення стану, причин і передумов поширення булінгу (цькування) в закладі;

підвищення рівня поінформованості учасників освітнього процесу про булінг (цькування);

формування в учасників освітнього процесу нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, усвідомлення булінгу (цькування) як порушення прав людини;

заохочення всіх учасників освітнього процесу до активного сприяння запобіганню булінгу (цькуванню).

4. Діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі відображається в плані заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу(цькуванню) в закладі .

5. До заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі, належать заходи щодо:

організації належних заходів безпеки відповідно до законодавства (пост охорони, відеоспостереженням за місцями загального користування тощо);

організації безпечного користування мережею Інтернет під час освітнього процесу;

контролю за використанням засобів електронних комунікацій малолітніми чи неповнолітніми здобувачами освіти під час освітнього процесу;

розвитку соціального та емоційного інтелекту учасників освітнього процесу, зокрема:

розуміння та сприйняття цінності прав та свобод людини, вміння відстоювати свої права та поважати права інших;

розуміння та сприйняття принципів рівності та недискримінації, поваги до гідності людини, толерантності, соціальної справедливості, доброчесності, вміння втілювати їх у власні моделі поведінки;

здатності попереджувати та розв'язувати конфлікти ненасильницьким шляхом;

відповідального ставлення до своїх громадянських прав і обов'язків, пов'язаних з участю в суспільному житті;

здатності визначати, формулювати та аргументовано відстоювати власну позицію, поважаючи відмінні від власних думки/позиції, якщо вони не порушують прав та гідності інших осіб;

здатності критично аналізувати інформацію, розглядати питання з різних позицій, приймати обґрунтовані рішення;

здатності до комунікації та вміння співпрацювати для розв'язання різних суспільних проблем, зокрема шляхом волонтерської діяльності тощо;

підвищення рівня обізнаності учасників освітнього процесу про булінг (цькування), його причини та наслідки, порядок реагування на випадки булінгу (цькування) тощо;

створення в закладі, що ґрунтується на нетерпимості до будь-яких форм насильства та дискримінації, в тому числі булінгу (цькування).

Процедура подання учасниками освітнього процесу заяви або повідомлення про випадки булінгу (цькування) в закладі

Учасники освітнього процесу можуть повідомити про випадок булінгу (цькування), стороною якого вони стали або підозрюють про його вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу або про який отримали достовірну інформацію, директора або інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) в закладі.

Повідомлення можуть бути в усній та (або) письмовій формі, в тому числі із застосуванням засобів електронної комунікації.

ПАМ'ЯТКА БАТЬКАМ

Алгоритм дій класного керівника комунального закладу «Запорізький обласний спортивний ліцей» Запорізької обласної ради у випадку порушення учнями основних правил внутрішкільного розпорядку або у разі виникненні підозри щодо булінгу у шкільному середовищі (від англ. Bully - хуліган, забіяка, насильник) - психологічний терор, побиття, цькування однієї дитиною іншою.

На жаль, все частіше трапляються випадки залякування серед дітей, і вони демонструють, наскільки трагічними можуть бути наслідки булінгу для окремої дитини, сім'ї та навіть громади. Залякування може призвести до низької самооцінки, суїцидальних думок, гніву та інших психічних і фізичних проблем. Саме тому педагогічним колективом закладу розроблено алгоритм заходів щодо протидії боулінгу в дитячому колективі.

АЛГОРИТМ ДІЙ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА

1. Класний керівник зобов'язаний відвідати родину із числа сімей, діти яких систематично порушують правила внутрішкільного розпорядку школи (систематичне запізнення на уроки, порушення дисципліни під час перерв та уроків, провокування конфліктних ситуацій у школі, використання нецензурних слів, схильність до шкідливих звичок) або є учасниками булінгу. Класний керівник зобов'язаний попередньо домовитись, у телефонному режимі, з батьками про відвідування родини, зазначивши мету та ціль відвідування.
2. Скласти акт обстеження умов проживання дитини.

3. Розробити та узгодити план спільних дій з батьками щодо усунення даного правопорушення.
4. Погодити графік проведення індивідуальних консультацій педагогами соціально-психологічної служби закладу.
5. Надати звіт про проведену роботу заступнику директора з виховної роботи (що додається).

Звіт класного керівника _____

про проведену профілактичну роботу з

учнем (ученицею) ____ класу

№ з/п	Форма та зміст заходу	Дата проведення	Відповідальні
1.	Відвідування родини із числа сімей, діти яких порушують правила внутрішкільного розпорядку		
2.	Акт обстеження (додається)		
3.	Графік проведення профілактичної роботи педагогами психологічної служби та класним керівником		
4.			
5.			Класний керівник
6.	Графік проведення консультацій з батьками		
7.			

8.			Класний керівник

Алгоритм дій працівників закладу освіти у разі виявлення ознак чи фактів

Керівник закладу освіти:

1. Забезпечує створення в закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування), у тому числі: приймає та розглядає заяви про випадки булінгу (цькування) від здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та видає рішення про проведення розслідування.

1.1. Дії керівника закладу після отримання заяви-звернення щодо вчинення булінгу :

- ***розглядає*** таке звернення та **реєструє у журналі обліку** звернень та повідомлень про жорстоке поводження з дітьми або загрозу його вчинення;

- ***з'ясовує усі обставин булінгу*** відповідно до Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення, затвердженого спільним наказом Міністерства соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України № 564/836/945/577;

- ***скликає засідання комісії*** з розгляду випадків булінгу та **окреслює подальші дії** (не пізніше ніж упродовж трьох робочих днів з дня отримання заяви). До складу такої Комісії можуть входити педагогічні працівники, (у тому числі психолог, соціальний педагог) батьки постраждалого та булера, керівник закладу та інші зацікавлені особи;

- ***повідомляє*** уповноважені підрозділи органів Національної поліції України та Службу у справах дітей;

У разі, якщо Комісія не кваліфікує випадок як булінг (цькування),

а постраждалий не згодний з цим, то він може одразу звернутися

до органів Національної поліції України із заявою, про що керівник закладу освіти має повідомити постраждалого.

- *забезпечує психологічну* підтримку усім учасникам випадку.

Рішення Комісії реєструється в окремому журналі, зберігається в паперовому вигляді з оригіналами підписів всіх членів Комісії.

2. Скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) для прийняття рішення за результатами проведеного розслідування та вживає відповідних заходів реагування.

3. Повідомляє уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України та службу у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти за результатами рішення комісії про підтвердження факту булінгу.

4. Забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування).

5. Затверджує та оприлюднює план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти з урахуванням пропозицій територіальних органів (підрозділів) Національної поліції України, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства юстиції України, служб у справах дітей та центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді розробляє.

6. Забезпечує оприлюднення на веб-сайтах, на дошках оголошень та при проведенні інструктажів для всіх працівників закладу освіти: правил поведінки здобувача освіти в закладі освіти; плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти; порядку подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти; порядку реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі освіти та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування).

Уповноважена особа

за реалізацію норм законодавства у сфері запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти:

Повідомляє керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого вона була особисто або інформацію про які отримала від інших осіб.

2. Вживає невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).

3. **Бере участь** у проведенні розслідування випадків булінгу (цькування), засіданні комісії з розгляду випадків булінгу (цькування).

4. **Повідомляє** батькам здобувачів освіти за їх запитом інформацію про діяльність закладу освіти, у тому числі щодо надання соціальних та психолого-педагогічних послуг особам, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування).

Практичний психолог/ соціальний педагог:

1. **Повідомляє** керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого він був особисто або інформацію про які він отримав від інших осіб.

2. **Вживає** невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).

3. **Спілкується** з учасниками ситуації: жертвою, кривдником чи (кривдниками), свідками.

4. **Забезпечує** профілактику та запобігання булінгу (цькуванню).

5. **Забезпечує** надання консультативної допомоги батькам з питань булінгу.

6. **Здійснює** психологічний супровід здобувачів освіти, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування).

Класний керівник, учитель-предметник:

1. **Повідомляє** керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого він був особисто або інформацію про яку він отримав від інших осіб.

2. **Вживає** невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).

3. **Бере участь** у проведенні розслідування випадків булінгу, засіданні комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) - за рішенням керівника закладу.

4. **Може поспілкуватись** з учасниками ситуації: жертвою, кривдником чи (кривдниками), свідками.

5. **Проводить системну роботу** з інформування, роз'яснення з метою формування навичок толерантної та ненасильницької поведінки, спілкування та

взаємодії всіх учасників освітнього процесу; організації тематичних заходів, зустрічей, бесід, консультацій.

Медичний персонал закладу освіти:

1. **Повідомляє керівництво** закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого він був особисто або інформацію, про яку він отримав від інших осіб.

2. **Вживає невідкладних заходів** для припинення булінгу (цькування)

3. **Може поспілкуватись** з учасниками ситуації: жертвою, кривдником чи (кривдниками), свідками.

4. **Надає** (у разі необхідності) невідкладну медичну допомогу.

Обслуговуючий персонал:

1. **Повідомляє керівництво** закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого він був особисто або інформацію, про яку він отримав від інших осіб.

2. **Вживає невідкладних заходів** для припинення булінгу (цькування).

Батьки постраждалої дитини:

1. **Подають керівництву або засновнику закладу освіти заяву** про випадки булінгу (цькування) стосовно дитини або будь-якого іншого учасника освітнього процесу.

2. **Можуть вимагати повного та неупередженого розслідування** випадків булінгу (цькування) стосовно дитини або будь-якого іншого учасника освітнього процесу.

3. **Можуть брати участь у засіданні комісії** з розслідування випадку булінгу.

4. **Звертаються** до уповноважених органів Національної поліції України та служби у справах дітей для повідомлення про випадок булінгу, у тому числі в разі незгоди з рішенням комісії, яка не кваліфікувала випадок як булінг.

5. Сприяють керівництву закладу освіти у проведенні розслідування щодо випадків булінгу (цькування).

6. Виконують рішення та рекомендації комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) в закладі освіти.

7. Можуть запитувати інформацію про діяльність закладу освіти, у тому числі щодо надання соціальних та психолого-педагогічних послуг особам, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування).

Здобувачі освіти:

1. Повідомляють керівництво або працівників закладу освіти про факти булінгу (цькування) свідком яких вони були особисто або про які отримали вірогідну інформацію від інших осіб.

Дитина, яка постраждала від булінгу:

1. Звертається для подальшого реагування до керівника закладу або уповноваженої особи, або працівника закладу освіти, якому довіряє,

Та/або до батьків чи інших законних представників, органів Національної поліції, служби у справах дітей, органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, спеціалізованих установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, регіональних та місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги тощо.

2. Може брати участь у засіданні комісії з розслідування випадку булінгу.